

N:o 19.

Ank. till Riksd. kansli den 28 febr. 1889, kl. 12 midd.

Lagutskottets utlåtande, i anledning af ej mindre Kongl. Maj:ts propositioner, angående behörighet för qvinna att inväljas i skolråd och fattigvårdsstyrelse samt med förslag till ändrad lydelse af § 38 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm, än äfven väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande skolråd.

Till lagutskottets handläggning hafva båda kamrarna hänvisat Kongl. Maj:ts till Riksdagen aflåtna propositioner, n:o 16, angående behörighet för qvinna att inväljas i skolråd och fattigvårdsstyrelse, samt n:o 15, med förslag till ändrad lydelse af § 38 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862.

I sammanhang med dessa båda propositioner har utskottet till behandling förehått två särskilda, inom Andra Kammaren väckta och till utskottet hänvisade motioner, n:o 71, afgifven af herr *A. W. Nilson* i Lidköping, med hvilken herr *A. Gumælius* instämt, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående rätt för qvinna att kunna inväljas till medlem af skolråd, och n:o 156, afgifven af herr *C. G. Bruse*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag till ändring af 23 § i förordningen om kyrkostämman, samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862.

I propositionen n:o 16 föreslår Kongl. Maj:t Riksdagen att antaga följande tre särskilda författningsförslag:

1:o.

"Förslag

till

förordning angående ändrad lydelse af femte stycket af § 23 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862.

Härigenom förordnas, att femte stycket af § 23 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862, sådan denna paragraf lyder enligt förordningen den 13 april 1886, skall hafva följande ändrade lydelse:

Till ledamöter i skolrådet eger församlingen likaledes att å kyrkostämma utse lämpligt antal för nit om skolväsendet kända män eller kvinnor. Väljes kvinna till ledamot af skolrådet, eger hon att när som helst afsäga sig uppdraget».

2:o.

"Förslag

till

förordning angående ändrad lydelse af mom. 3 af § 25 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863.

Härigenom förordnas, att mom. 3 af § 25 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863 skall hafva följande ändrade lydelse:

Mom. 3. Till ledamöter i skolrådet eger församlingen likaledes att i kyrkostämman utse lämpligt antal för nit om skolväsendet kända män eller kvinnor. Väljes kvinna till ledamot af skolrådet, eger hon att när som helst afsäga sig uppdraget».

3:o.

”Förslag

till

förordning om ändrad lydelse af § 15 i förordningen angående fattigvården den 9 juni 1871.

Häriigenom förordnas, att § 15 i förordningen angående fattigvården den 9 juni 1871, sådan denna paragraf lyder enligt kungörelsen den 11 februari 1881, skall hafva följande ändrade lydelse:

1. Der kommunalnämnd ej utgör fattigvårdsstyrelse, utser fattigvårdssamhälle på landet ledamöter i sådan styrelse, män eller kvinnor, till det antal, som med hänsigt till samhällets vidd och folkmängd erfordras, dock ej mindre än tre; och skola, då val till ledamöter anställes, jemväl utses suppleanter i styrelsen till halfva antalet af ledamöterna, eller, om dessas antal ej är jemnt, till det antal, som är närmast öfver hälften.

2. I stad utses ledamöter i fattigvårdsstyrelse, män eller kvinnor, till det antal, fattigvårdssamhället finner skäligt bestämma, dock ej mindre än fem.

3. I afseende å ledamots och suppleants tjänstgöringstid och afgång samt rättighet att uppdraget sig afsäga, äfvensom beträffande uteblifvande från sammanträde utan förfall, iakttages å landet hvad om ledamot eller suppleant i kommunalnämnd, och i stad hvad om stadsfullmäktig gäller. Kvinna, som blifvit till ledamot eller suppleant utsedd, är likväl berättigad att när som helst afsäga sig uppdraget.

4. Är fattigvårdssamhälle i rotar fördeladt, utser hvarje rote sin fattigvårdsföreståndare äfvensom, der rote bestämt, att särskild styrelse för dess fattigvårdsangelägenheter skall finnas, två eller flere af rotens medlemmar att jemte fattigvårdsföreståndaren sådan styrelse utgöra».

Genom propositionen n:o 15 föreslås antagande af följande

"Förslag

till

förordning angående ändrad lydelse af § 38 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862.

Häri genom förordnas att § 38 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862, sådan denna paragraf lyder enligt förordningen den 22 juni 1883, skall hafva följande ändrade lydelse:

§ 38.

Ledamöter och suppleanter i nämnder och afdelningar väljas för två år i sänder. Afgående ledamot eller suppleant kan omväljas. Till ledamöter eller suppleanter kunna väljas så väl ledamöter af stadsfullmäktige som ock andra stadens innebyggare, som äro till fullmäktige valbare.

Till ledamot eller suppleant i fattigvårdsnämnden kan äfven väljas qvinna, som är berättigad att i val af stadsfullmäktige deltaga och uppnått tjugufem år. Qvinna, som blifvit till ledamot eller suppleant utsedd, är likväl berättigad att när som helst afsäga sig uppdraget.»

Af det utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden, som finnes bilagdt sistnämnda proposition, framgår, att det deri framlagda författningsförslaget endast afser ett fullständigande af de förslag, som i propositionen n:o 16 blifvit, på chefens för eklestiasitikdepartementet hemställa, till Riksdagens pröfning öfverlemnade.

I herr *A. W. Nilsons* motion föreslås »att Riksdagen måtte besluta i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om sådana ändringar i gällande kongl. förordningen om kyrkoråd och skolråd, att äfven qvinna må, under vissa vilkor, kunna inväljas till medlem af skolråd.»

Slutligen föreslår herr *Bruse* »att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes vidtaga och för nästkommande Riksdag framlägga sådant förslag till ändring af § 23 i Kongl. Maj:ts nådiga förordning om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd, att församling erhåller rättighet utse ordförande i skolråd samt att qvinna må kunna utses till ledamot i skolråd.»

Kongl. Maj:ts ifrågavarande propositioner hafva föranledts af Riksdagens den 18 juni 1887 aflåtna skrifvelse, n:o 19, deruti Riksdagen anhöll, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i gällande lagstiftning, att hinder icke må möta för att i kommunala angelägenheter röstberättigad qvinna må kunna såväl i stad som på landet inväljas till ledamot af skolråd och af fattigvårdsstyrelse, der denna å landet icke utgöres af kommunalnämnd. Beslutet om aflåtande af denna skrifvelse fattades i båda kamrarna efter votering, i Första Kammaren, sedan jemväl den förseglade sedeln öppnats, med 41 röster mot 40 och i Andra Kammaren med 101 röster mot 77.

Öfver Riksdagens berörda framställning i dess helhet hafva, enligt hvad propositionen n:o 16 utvisar, yttranden inforrats från öfverståthållareembetet och Konungens befallningshafvande i samtliga länen; hvarjemte domkapitlen och Stockholms stads konsistorium afgifvit underdåniga utlåtanden i hvad framställningen afser skolråden.

Såsom statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet i sitt propositionen n:o 16 bilagda yttrande till statsrådsprotokollet erinrat, hafva meningarne hos de sålunda hörda myndigheterna varit ganska delade angående lämpligheten af den ifrågasatta lagändringen. Så har bland Konungens befallningshafvande hufvudsakligt bifall till förslaget förordats af tolf och detsamma med vissa modifikationer tillstyrkts af ytterligare två länsstyrelser, under det att öfverståthållareembetet och sex länsstyrelser helt och hållet afstyrkt förslaget och öfrige länsstyrelser ansett detsamma endast med väsentliga förändringar böra till någon åtgärd föranleda. I fråga om kvinnas behörighet att inväljas i skolråd hafva sex domkapitel tillstyrkt bifall till Riksdagens framställning, hvar emot de sex öfriga domkapitlen och Stockholms stads konsistorium i hufvudsak afstyrkt densamma.

Vid granskning af de nu föreliggande förslagen i ämnet har lagutskottet icke kunnat finna, att sträfvandet att bereda qvinna behörighet att väljas till ledamot af skolråd och fattigvårdsstyrelse är framkalladt af något verkligt, under bestående förhållanden kämbart behof af en sådan anordning. Det har visserligen framhållits, att kvinnans begåfning skulle i vissa hänseenden lämpa sig för ifrågavarande kommunala förtroendeuppdrag; men det har icke blifvit visadt, att dessa uppdrag blifva i någon mån mindre väl utförda, derför att möjlighet saknas att öfverlemna dem till kvinnor. Hvad beträffar de i nämnda uppdrag ingående arter af verksamhet, som i verkligheten väl lämpa sig för kvinnans begåfning, har, äfven med nuvarande lagstiftning, icke saknats

utvägar att för dessa verksamhetsarter åt de kommunala myndigheterna förvärfva qvinligt biträde, som just under denna frivillighetens form visat sig synnerligen värdefullt. Det behöfves väl knappt att erinra om allt det gagn, som qvinnors frivilliga biträde utträttat i fattigvårdens tjenst; och jemväl på skolstyrelsens område lärar i åtskilliga kommuner qvinlig hjälp hafva anlåtats och beredvilligt lemnats, exempelvis för sådana uppgifter som öfvervakande af undervisning i qvinlig slöjd. Utskottet är öfvertygadt, att i intet af dessa afseenden den qvinliga verksamheten skulle blifva till större nytta, derigenom att åt qvinnor beredd plats i fattigvårdsstyrelse och skolråd.

I sammanhang härmed torde böra påpekas, att, då enligt den kongl. propositionen endast i kommunala angelägenheter röstberättigade qvinnor skulle erhålla ifrågavarande behörighet, den föreslagna lagändringen synes vara till sin verkan så begränsad, att föga skulle kunna anses med densamma vunnet, äfven ur deras synpunkt, som öfver hufvud önska qvinnors inväljande i fattigvårdsstyrelse och skolråd. Antalet i kommunala angelägenheter röstberättigade qvinnor torde, synnerligast på landet, vara så obetydligt, att man i de flesta kommuner knappt lärar kunna påräkna att finna en enda, som är på en gång lämplig och villig att åtaga sig ett sådant uppdrag. Lagutskottet tillåter sig derjemte uttala den mening, att det icke är hos dessa röstberättigade qvinnor, hufvudsakligen ogifta, som man har att söka de för dessa uppdrags fyllande lämpligaste egenskaperna. Det torde nemligen, då qvinnans verksamhet på frivillighetens väg tagits i anspråk för ifrågavarande ändamål, hafva visat sig, att det företrädesvis varit af de gifta qvinnornas mera mognade och omfattande erfarenhet man haft den bästa hjälpen.

Äfven ur en annan synpunkt måste den nu föreslagna förändringen, huru man än i öfrigt betraktar den, förefalla ganska obetydlig, om man nemligen tager hänsyn till det ytterst ringa antalet af de landskommuner, der särskild fattigvårdsstyrelse finnes. Af de länsstyrelser, som yttrat sig i ämnet, har en, Konungens befallningshafvande i Blekinge län, upplyst, att endast en landskommun inom länet tillsatt sådan styrelse; och Konungens befallningshafvande i Vermlands län meddelar, att fattigvårdens angelägenheter inom alla landskommuner i detta län handhafvas af kommunalnämnden. Förhållandet torde i de flesta andra län vara likartadt; och det synes icke sannolikt, att en ändring i detta hänseende skulle framkallas af en, på sätt föreslaget är, ändrad lagstiftning i ämnet.

Såsom utskottet sålunda sökt visa, kan den föreslagna lagändrin-

gen icke anses vara af något praktiskt behof från det allmännas sida påfordrad, ej heller är den, såsom den blifvit i Kongl. Maj:ts propositioner närmare bestämd, af någon synnerlig betydighet. Men utskottet befarar äfven, att den i mer än ett afseende skulle medföra verkliga olägenheter, icke minst för qvinnan sjelf.

Mot förslaget, sådant det förelåg i Riksdagens ofvan omförmälda skrifvelse, anmärktes af nästan alla de myndigheter, som deröfver yttrat sig, det betänkliga deruti, att qvinnan skulle kunna tvingas att mot sin vilja mottaga ifrågavarande uppdrag. Dessa anmärkningar hafva ock föranledt, att samtliga de af Kongl. Maj:t framlagda författningsförslagen innehålla uttrycklig bestämmelse derom, att qvinna eger rätt att när som helst afsäga sig dylikt uppdrag. Den privilegierade ställning, som sålunda i detta afseende skulle tillerkännas qvinnan, synes emellertid icke stå i öfverensstämmelse med sunda lagstiftningsprinciper.

För öfrigt ligger redan deri, att man funnit sig nödsakad att göra en dylik inskränkning, hvarigenom motsvarigheten mellan rättighet och skyldighet upphäfves, en antydning, att ifrågavarande uppdrag icke tillhöra det område, som utgör qvinnans egentliga verksamhetsfält. I sjelfva verket är det också, enligt utskottets mening, endast en ganska ringa del af de uppgifter, som åligga fattigvårdsstyrelse och skolråd, för hvars fyllande qvinnan är lämpad genom sin naturliga begåfning och den uppfostran, som kommer henne till del. Båda dessa myndigheter hafva åt sig uppdragen den allmänna ledningen hvar af sin gren af den kommunala förvaltningen, hvars rätta handhafvande kräfver ej blott insigter och god vilja utan ock en ganska mångsidig erfarenhet i förhållanden, som, synnerligen hvad fattigvården angår, ofta äro för qvinnan främmande. Båda dessa myndigheter hafva sig uppdragen förvaltning af egendom, som ofta uppgår till ganska betydligt värde och för hvars behöriga vård ledamöterna gemensamt ansvara. Detta gäller särskildt i fråga om godkännande af säkerhet för utlånta medel. Fattigvårdsstyrelse har vidare enligt fattigvårdsförordningen att utöfva en ganska omfattande disciplinär myndighet och nödgas ofta utföra rättstvister med andra fattigvårdssamhällen. Om alla dessa viktiga uppgifter kan med bestämdhet sägas, att qvinnans begåfning icke annat än i ytterst få undantagsfall lämpar sig för deras fyllande, och att qvinnans befattning med desamma skulle vara lika litet för henne sjelf som för samhället till någon båtnad, utan fastmera till skada.

Med allt erkännande af den betydelsefulla och välsignelserika verksamhet qvinnan under frivillighetens form utöfvat och utan tvifvel

fortfarande kommer att utöfva på nu ifrågavarande områden, finner lagutskottet sig, på nu anförda skäl, böra hemställa, •

1) att Kongl. Maj:ts proposition, n:o 16, angående behörighet för qvinna att inväljas i skolråd och fattigvårdsstyrelse icke må af Riksdagen bifallas.

Då Kongl. Maj:ts proposition n:o 15, såsom utskottet redan erinrat, endast afser ett fullständigande af hvad i propositionen n:o 16 föreslagits, får utskottet, såsom en följd af sin hemställan i nästföregående punkt, vidare hemställa,

2) att Kongl. Maj:ts proposition, n:o 15, med förslag till ändrad lydelse af § 38 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862 icke må af Riksdagen bifallas.

Hvad sedermera angår de båda af utskottet i sammanhang med omförmälda kongl. propositioner behandlade motionerna, får utskottet, under åberopande af hvad här ofvan i första punkten andragits, hemställa,

3) att herr Nilsons motion samt herr Bruses motion, i hvad den afser behörighet för qvinna att väljas till ledamot af skolråd, må af Riksdagen lemnas utan afseende.

Beträffande den del af herr Bruses motion, som afser upphörande af kyrkoherdes sjelfskrifvenhet till ordförandeskap i skolråd, vill utskottet till en början erinra, att frågan härom vid många föregående tillfällen varit inom riksdagen väckt, senast år 1885. Lagutskottet anförde vid sistberörda tillfälle, i utlåtande n:o 4, bland annat, att, om det ock,

efter hvad erfarenheten visat, någon gång kunnat inträffa att kyrkoherde till följd af ålderdom, sjuklighet, bristande nit eller annan orsak icke varit lämplig till ordförande i skolrådet, så hade dock, på sätt folkskoleinspektörernas embetsberättelser gäfvé vid handen, folkskolans angelägenheter i allmänhet blifvit af presterskapet omfattade med en nitälskan, som icke allestädes motsvarats af benägenhet å församlingarnes sida att underkasta sig de för skolväsendets utveckling erforderliga uppoffringar, och många församlingar saknade bland sina medlemmar andra personer, lämpliga och oförhindrade att utöfva ifrågavarande mödosamma och ansvarsfulla befattning. I fall befattningen gjordes till blott ett kommunalt uppdrag, kunde ej heller kyrkoherden gerna tillförbindas vidsträcktare skyldighet att efter val emottaga eller innehafva detta uppdrag, än som ålåge en hvar af församlingens öfrige medlemmar.

Vidare yttrade utskottet: »Presterskapets hittills varande nit och intresse för folkskolan och dess utveckling äro allmänt samt äfven af motionären erkända, och anledning synes icke förekomma, att detta nit och detta intresse skola för framtiden slappas, lika litet som den åsigt torde vara stödd på verkliga grunder, att pastors sjelfskrifvenhet skulle inom församlingen eller skolrådet i öfrigt åstadkomma likgiltighet för folkskolesaken. För folkskolan torde det, ej minst i dess nuvarande utvecklingsskede, vara af stor vigt, att i hvarje församling i spetsen för densamma står någon, som har befordrandet af dess väl till sitt embetes pligt, och staten, som i sin icke obetydliga mån bidrager till skolans underhåll, har häruti en garanti för bidragets ändamålsenliga användande, en garanti, som icke torde göras öfverflödig af den å statens vägnar anordnade folkskoleinspektionen. Och äfven ur denna inspektion eller ur rent administrativ synpunkt torde kyrkoherdens sjelfskrifvenhet såsom ordförande i skolrådet vara förtjent af att bibehållas. För de redogörelser och de statistiska uppgifter, som skola från skolrådet ingå, torde ingen vara lämpligare att bära närmaste ansvaret än församlingens pastor, hvilken ock torde vara bäst skickad att i öfrigt lemna de särskilda upplysningar, som i förekommande folkskoleärenden kunna från skolrådet begäras; och vid nuvarande förhållanden med folkskoleinspektionen torde det icke vara utan sin stora betydelse, att vederbörande inspektör har inom hvarje församling någon med tjänstemannaansvar att i förekommande fall hålla sig till. — Vid sådant förhållande kan utskottet icke tillstyrka, att ifrågavarande sjelfskrifvenhet — som ock förefinnes i Norge och i Danmark (å landet), hvarjemte

äfvén i det protestantiska Tyskland och i Skotland presten i kraft af sitt embete innehar en likartad ställning — nu skulle hos oss upphävas».

Lagutskottet hyser i hufvudsak fortfarande samma åsikter, som uttalats i ofvan anförda utlåtande, och vill nu endast såsom ett ytterligare skäl mot det föreliggande förslaget erinra om de svårigheter, som, derest förslaget antoges och kyrkoherde följaktligen endast under samma vilkor som öfriga församlingsmedlemmar kunde ifrågakomma till ordförande i skolrådet, skulle i annexförsamling, der kyrkoherde icke vore valbar till skolrådsledamot, kunna uppstå, om bland de valbara medlemmarne af en sådan församling icke funnes någon för ifrågavarande uppdrag lämplig person.

Utskottet får följaktligen hemställa

4) att herr Bruses motion, i hvad den afser rätt för församling att utse ordförande i skolråd, icke må vinna Riksdagens bifall.

Stockholm den 28 februari 1889.

På lagutskottets vägnar:

Axel Bergström.

Reservationer

mot utskottets hemställan i punkterna 1) och 2):
af herrar *Lilienberg* och *H. Andersson* i Nöbbelöf, hvilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts ifrågavarande, af Riksdagens egen framställning föranledda propositioner; samt

mot utskottets hemställan i punkten 4):

af herrar *Lilienberg*, *H. Andersson* i Nöbbelöf, *P. Pehrson* i Törneryd
och *A. Nilsson* i Rinkaby.

Herrar *Hasselrot* och *Smedberg* hafva begärt få här antecknadt, att
att de icke deltagit i behandlingen inom utskottet af ifrågavarande
ärenden.
